

Андрій Гуралюк,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору ІКТ і наукометрії відділу
наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти,
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського,
м. Київ, Україна
e-mail: ag.guraliuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-7497-5746

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНІЙ АГРЕСІЇ

Народна освіта відіграє вирішальну роль у війні...
коли пруссаки побили австрійців, то це була перемога
прусського вчителя над шкільним учителем австрійським.

Оскар Пешель (газета «Das Ausland», липень 1866 р.)

Повномасштабному вторгненню Російської Федерації в Україну передувала безпринципна і брехлива інформаційна кампанія, спрямована на дискредитацію суспільних інституцій нашої країни, історичних і культурних пам'яток, провокування різних внутрішніх конфліктів, створення атмосфери бездуховності, негативного ставлення до культури та історичної спадщини тощо. У дещо зміненому вигляді інформаційно-пропагандистський вплив триває і сьогодні.

Запропонована стаття присвячена питанню протидії інформаційному компоненту російської агресії. У статті визначено поняття гібридної війни, виокремлено її інформаційну складову, розглянуто інформаційно-пропагандистський вплив на людину. Зазначено, що для успішної протидії агресору на інформаційному фронті в масштабі держави необхідно об'єднати зусилля свідомих верств населення. Йдеться про людей, які безпосередньо працюють з інформаційними потоками та молоддю. Це, зокрема, педагоги, психологи, журналісти, блогери, священники, бібліотекарі, громадські та культурні діячі. Як приклад такої інформаційної протидії наведено реалізацію підтримки найбільш важливих аспектів інформаційної компетентності педагога для протидії інформаційній складовій гібридної агресії.

В статті відзначається, що інформаційна складова гібридної війни спрямована на деструктуризацію і дестабілізацію суспільства, зниження морально-психологічного стану населення, провокування й підтримку проявів колаборації з агресором та підрив національної безпеки держави. Усе це потребує від громадян інформаційного супротиву для забезпечення захисту українських цінностей та протидії ворожій агресії. Важливе місце в лавах цього супротиву займають освітяни, які працюють із молоддю – однією із найбільш вразливих до впливу верств населення. Успіх цієї діяльності безпосередньо залежить від власної інформаційної компетентності педагога, його вміння відстоювати українські цінності, обізнаності з реальним станом речей, розуміння ступеня небезпечності інформаційних загроз та вміння протистояти їм.

Ключові слова: гібридна війна, гібридна агресія, інформаційна протидія агресії, інформаційна компетентність, громадянська свідомість.

Постановка проблеми. Сучасні технології ведення війни не обмежуються збройним протистоянням. Формування глобального інформаційного суспільства не змогло заблокувати війни як спосіб розв'язання політичних, економічних, територіальних, етнічних, релігійних та інших конфліктів. Більше того, процеси запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних, соціально-політичних та соціально-психологічних технологій зробили ці війни більш витонченими і підступними. В умовах інформаційних війн руйнуються суспільні організми (державні, політичні, соціальні інститути та організації), деформуються цивілізаційно-культурний код нації і суспільна мораль, руйнується почуття патріотизму, розхитується людська психіка, паралізується здатність народу до спротиву агресії ворога [1].

Невід'ємною складовою україно-російського протистояння стала інформаційна агресія з боку Російської Федерації. Ворогом розгорнуто справжню інформаційну війну, яка передувала фізичному вторгненню 2014 р., що уможливила анексію АР Крим та появу квазідержавних утворень ЛДНР. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. супроводжується посиленням інформаційно-пропагандистських заходів, спрямованих на підризу психологічно-морального стану українського суспільства, дискредитацію Збройних сил України, руйнування позитивних соціальних тенденцій у суспільстві тощо.

Необхідність запобігання деструктивному інформаційному впливу ворога на свідомість пересічних громадян, і в першу чергу молоді, зумовлює необхідність пошуків методів протидії цьому виду агресії. Необхідною складовою такої протидії є висока інформаційна компетентність громадян України, насамперед тих, хто безпосередньо працює з молоддю – освітян, працівників культури, психологів, педагогів та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен гібридної війни розглянуто досить великою кількістю зарубіжних і вітчизняних науковців. Серед них М. Айшервуд, В. Власюк [2], В. Горбулін, Г. Динис, С. Кулицький, Є. Магда [3], О. Полтораков, Г. Почепцов [4], І. Рущенко, Л. Савін, С. Соловійов, І. Тодоров, М. Требін, Ф. Хоффман та багато інших.

Вивченню особливостей інформаційно-психологічної складової гібридної війни та її впливу на соціум присвятили свої дослідження Дж. Браун, Е. Захаріас, П. Лайнбарджер, Є. Магда [3], М. Маклюен, Г. Почепцов [4], Ф. Тейлор, М. Требін, Дж. Фуллер та інші.

Українські дослідження теорії гібридної війни та її складових активізувалися із початком російської агресії у 2014 р. Питання гібридної війни дослідили в своїх працях Н. Агаєв, А. Курбан, Л. Компанцева, О. Левченко, В. Ліпкан, Ю. Радковець, І. Рижков та інші. Термін «гібридна війна» науковцями проаналізовано із різних позицій і точок зору. Так, у доробку Л. Компанцевої [5] побудовано матрицю дефініцій збройних конфліктів сучасності та розкрито їх зміст, розглянуто термін «організаційна війна». Ю. Радковець у роботі «Уроки дворічної «гібридної війни « Росії проти України» [6] визначає гібридну війну як таку, що характеризується веденням воєнних дій з одночасним використанням широкого спектра політичних, економічних та інформаційно-пропагандистських заходів. О. Левченко у дослідженні «Еволюція гібридної війни Російської

Федерації проти України» [7] зазначив, що в гібридній війні комплексно застосовуються дипломатичні, інформаційні, ідеологічні, економічні та частково військові засоби. І. Рижков у роботі «Композитна стратегія протидії мережевим та гібридним викликам сучасного тероризму» [8] визначив гібридну (компаундну) війну як військову стратегію, що передбачає використання різних дій воєнного, дипломатичного, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. Зміна пріоритетів у бік використання невійськових збройних формувань зумовлена ускладненням кваліфікації дій агресора з позиції міжнародного права.

Усі дослідники погоджуються із зростанням ролі інформаційної складової у гібридній війні порівняно із «звичайними» війнами.

Мета статті: виокремити суттєві для протидії гібридній агресії аспекти інформаційної компетентності педагога з метою зменшення деструктивного впливу інформації антиукраїнської спрямованості на студентську й учнівську молодь.

Для розкриття мети важливо розв'язати такі завдання:

- визначити сутність поняття гібридної агресії (складові, історичні передумови, завдання інформаційної складової);
- уточнити найбільш важливі аспекти інформаційної компетентності педагога, які необхідні для протидії інформаційній складовій гібридної агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне суспільство, як виявилось, є досить вразливим і несе чимало викликів для людства. Так, глобалізація комунікаційних мереж, крім безумовно позитивних тенденцій, забезпечила можливість легкого доступу масового користувача до інформації, що зумовило можливість маніпулювання свідомістю та поведінкою великих груп людей незалежно від кордонів і відстаней.

Породженням такої легкості масового впливу на свідомість стала гібридна війна – «використання воєнних і невоєнних інструментів в інтегрованій кампанії, спрямованій на досягнення раптовості, захоплення ініціативи та отримання психологічних переваг для використання в дипломатичних діях; масштабні й стрімкі інформаційні, електронні й кібернетичні операції; прикриття воєнних і розвідувальних дій у поєднанні з економічним тиском». Пізніше, під час конфлікту на території України, з'явився термін «гібридна агресія», який за змістом є еквівалентом терміну «гібридна війна». Відповідно до наведеного визначення «гібридна війна» передбачає досягнення цілей завдяки застосуванню інформаційних, електронних, кібернетичних операцій у поєднанні з діями збройних сил, спеціальних служб та економічним тиском [9].

Разом з тим це не означає, що гібридна війна це винахід, пов'язаний із інформатизацією суспільства. Сучасні технології значною мірою сприяли посиленню інформаційної складової війни, проте, якщо говорити про точку відліку, від якої можна відрахувати появу пропаганди, а відтак і професійного ведення інформаційної війни, то такою можна вважати події 22 червня 1622 р. Тодішній очільник католицької церкви папа римський Григорій XV своєю буллою заснував Загальну конгрегацію поширення віри, латиною «пропаганда фіде» (дієслово «пропагаре» означає, власне, не просто «поширювати», а й докладати до цього певних зусиль, «просувати», «промотувати»). А перша війна, яка мала всі ознаки інформаційної, почалася дещо раніше, ще 31 жовтня 1517 р., коли на

дверях Шлоскірхе у Віттенберзі з'явився текст 95 тез, написаних ченцем-августинцем Мартіном Лютером. [10]. І зумовила можливість такої війни поява технічного винаходу – друкарського верстата. Друк забезпечив масовість текстів, що були розповсюджені, а розум і талант Мартіна Лютера – перемогу в інформаційному протистоянні.

Основи та ідеологію сучасної гібридної війни закладено лідерами Третього рейху: розробниками стали Адольф Гітлер і рейхсміністр народної освіти та пропаганди Німеччини Пауль Йозеф Геббельс. Точно так, як М. Лютер використав для ведення війни друкарство, так і П. Й. Геббельс, скориставшись досягненнями тодішніх технологій, використав спеціальні інформаційні випуски по радіо та в кінохроніці для посилення пропаганди Третього рейху в Другій світовій війні [11].

Звертаючись до подій новітньої історії, зазначимо, що широкомасштабна антиукраїнська інформаційна експансія Росії розгорнулася саме після революційних подій на Майдані (січень – лютий 2014 р.). Державні російські ЗМІ та підконтрольні кремлю українські засоби масової інформації з метою дискредитації нової української влади і європейської інтеграції України розпочали масштабну пропагандистську та дезінформаційну антиукраїнську кампанію. Саме такий керований і цільовий інформаційний «тиск» дав змогу посіяти проросійські настрої в жителів міст сходу України й Донбасу зокрема. Проте відповідна інформаційна пропаганда мала певну амплітуду й на всю Україну. Масштабні інформаційні методи та способи (як другий воєнний фронт) давали свої плоди, насамперед на території проведення війни й прилеглих до неї територіях (міста Луганської та Донецької областей) [12].

Сьогодні інформаційна війна із основної складової гібридної агресії Росії проти нашої держави для громадян України нібито відійшла на другий план. Значно більш вражаючим виявився фізичний компонент. Насправді, гаряча військова фаза, що розпочалася 24 лютого 2022 р. віроломним нападом путінських армій на Україну, жодним чином не скасувала війни на інформаційному фронті. В. Курило наголошує, що «слід чітко розуміти, що в реальній гібридній війні, розгорнутій Росією проти України, залучені всі три простори – фізичний (військові дії), інформаційний (головним чином телебачення) та віртуальний (Інтернет, соцмережі). А особливістю їх використання та основною метою, на яку спрямовані всі зусилля, є особистість з її когнітивною, психологічною, емоційною сферами» [13]. Повністю погоджуючись із смисловим наповненням цього речення, зауважимо, що сьогодні відбулось взаємопроникнення та, певною мірою, злиття інформаційного і віртуального (або кібернетичного) просторів у єдину систему, яку більшість дослідників традиційно називають інформаційним простором. Саме такої термінології ми будемо дотримувати надалі, а під кіберпростором будемо розуміти «середовище (віртуальний простір), яке дає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних» [14].

Найбільш вразливими для пропагандистського впливу є молоді люди з цілком несформованим світоглядом, відсутністю життєвого досвіду, поверховими знаннями, посиленою чутливістю, емпатією тощо. При цьому

російська пропагандистська машина широко вдається до методів емоційного впливу на свідомість, не гребуючи «створенням» неіснуючих об'єктів, подій, фактів, явищ. Іншими словами, одним із основних засобів, що використовує Росія в інформаційній війні, є брехня, обман, фейки, покликані створити негативне враження про українське суспільство, армію, владу. Такі приклади мають бути не тільки правдоподібними, а й зачіпати слухачів за найбільш вразливе, чутливе в їхніх світоглядних і духовних засадах. Таких прикладів у діяльності російської пропагандистської машини дуже багато. Досить згадати історії з «розп'ятим хлопчиком» на Донбасі чи «згвалтованою дівчинкою» воїнами ЗСУ, які стали вже класичними. З цієї ж серії – розповіді «очевидців» про обстріл українськими воїнами міст Донбасу, розстріли мирного населення, тортури й наруги над полоненими російськими солдатами та ополченцями. І хоча вже давно всім цим брехливим фактам надано відповідну оцінку й доведено насправді їхню відсутність, усе ж таки свого часу вони відіграли негативну роль у формуванні іміджу української армії та країни загалом [15]. Сьогодні такими прикладами є фейки про обстріли ЗСУ Запорізької АЕС; фейк про так званий «референдум щодо відокремлення Закарпаття від України», який нібито планує провести Угорщина; вигадки про те, що військові ЗСУ, переодягнені у російську форму, демонстративно грабували будинки та застосовували фізичне насилля до мирних жителів, здійснюючи фото- та відеозйомку «актів мародерства», нібито скоєних російськими військами; фейк, який озвучив Олександр Лукашенко про французькі самохідні артилерійські установки CAESAR, які українські військові нібито «продали російським військам і які опинилися в Уралвагонзаводі» та багато інших. Деякі з цих та інших фейків настільки безглузді й неправдоподібні, що повірити їм неможливо, проте деякі мають великий психоемоційний потенціал. Такі фейки становлять інформаційну загрозу, особливо, коли їх вкид в інформаційне поле не є разовим, а здійснюється постійно, систематично, із застосуванням різних видів масмедіа.

До основних прийомів, які використовує Росія, здійснюючи інформаційну агресію проти України, можна віднести: російські телевізійні новини, політичні ток-шоу, які постійно просувають наративи, що дискредитують Україну («Україна – хунта, ЛДНР – народна влада; ополченці – герої, українські солдати – карателі» тощо); перенесення історичних фактів на реалії сьогодення (особливо подій Другої світової війни: георгіївська стрічка – патріот-герой, її відсутність або неприйняття – націоналіст, бандерівець, фашист); створення неіснуючих об'єктів, подій, фактів, явищ («розп'ятий хлопчик», «продані гаубиці» тощо); формування в населення анексованих територій почуття «скривдженого патріотизму» (погане життя, війна, російська агресія – результат змови США, Євросоюзу, України проти Росії та ін.) [10].

Очевидно, що інформаційна війна у складі гібридної виконує певний комплекс завдань. Усі ці завдання спрямовані на спотворення світогляду пересічних громадян, і якщо у зрілому віці громадянська позиція є більш сформованою і значно важче піддається сторонньому впливу, то молодь (учні, студенти) беззахисніші перед такими маніпуляціями.

У своєму науковому дослідженні «Інформаційна війна і Україна» [15] Я. Малик розкриває завдання інформаційної війни. Наведемо деякі з них, на нашу думку, найбільш значущі для освітян:

- створення атмосфери бездуховності, негативного ставлення до культури та історичної спадщини у суспільстві конкурента чи ворога;
- провокування соціальних, політичних, національно-етнічних і релігійних зіткнень;
- уведення населення в оману щодо роботи державних органів влади, підрив їх авторитету, дискредитація їх дій;
- підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими державами;
- дискредитація фактів історичної, національної самобутності народу; зміна системи цінностей, які визначають спосіб життя і світогляд людей;
- применшення та нівелювання визнаних світових досягнень у науці, техніці та інших галузях, перебільшення значення помилок, недоліків, наслідків хибних дій та некваліфікованих урядових рішень;
- представлення свого способу життя як поведінки та світогляду майбутнього, які мають наслідувати інші народи;
- підрив морального духу населення і, як наслідок, зниження обороноздатності та бойового потенціалу;
- завдання шкоди безпеці інформаційно-технічної інфраструктури (машинно-технічним засобам, програмному забезпеченню, засобам та режиму захисту від несанкціонованого витоку інформації);
- здійснення іншого деструктивного та інформаційно-психологічного й інформаційно-технічного впливу.

Згідно із статтею 51 Статуту ООН [16] кожна країна має право на захист, тому інформаційна агресія у бік нашої держави закономірно викликає протидію.

Як зазначає Г. Грінченко [17], серед учасників кібернетичної сили, що стала на захист України після початку повномасштабної війни з Росією 24 лютого 2022 р., у мережеву потугу об'єдналися групи професіоналів та активістів:

- досвідчені міжнародні ІТ-професіонали в галузі кібербезпеки (як представники приватних компаній, так і представники відповідних підрозділів західних спецслужб та підрозділів кібернетичних військ на кшталт британської GIC – Government Information Cell).
- досвідчені вітчизняні фахівці в галузі кібербезпеки.
- українські професіонали в інших галузях ІТ, що долучилися до кібернетичного фронту як волонтери.
- існуючі групи фахівців у галузях OSINT (наприклад, Informparalm) та протидії ворожим дезінформаційним кампаніям (наприклад, StopFake), що сформувалися ще з самого початку агресії Росії у 2014–2015 рр. та вже зарекомендували себе у боротьбі із ворогом.
- умотивовані кіберактивісти без спеціальних фахових знань у сфері ІТ, що долучилися до кібернетичного фронту інформаційної війни (поширення правди про події в Україні, участь у пропагандистських кампаніях, розрахованих на населення країни-загарбника, контрпропаганда – боротьба із російськими фейками і дезінформаційними ресурсами в соціальних мережах та в цілому на просторах Інтернету).

На думку автора, основними сферами протидії інформаційній агресії є:

- кібернетичний захист критичної інфраструктури та мереж в Україні, відбиття хакерських атак супротивника.
- кібернетичні й хакерські атаки на мережеву інфраструктуру й центри даних організацій країни-загарбника.

- кібернетичний шпіонаж.
- інформаційні кампанії на користь України.
- протидія ворожим психологічним операціям та дезінформації [17].

У цілому, погоджуючись із Г. Грінченко, зазначимо, що для успішної протидії агресору на інформаційному фронті недостатньо перерахованих акцій, спрямованих на безпосередню протидію інформаційній агресії. Необхідно пам'ятати, що ворожа агресія у кібернетичному просторі спрямована на певні групи населення, які можуть потрапити під вплив антиукраїнської пропаганди. З огляду на це вагома частина інформаційного супротиву припадає на людей, обізнаних з ІТ далеко не завжди на фаховому рівні. Мова йде про людей, які безпосередньо працюють з інформаційними потоками та молоддю. Це педагоги, психологи, журналісти, блогери, священники, бібліотекарі, громадські діячі, діячі культури та ін. Головною метою діяльності цих людей стало інформування населення про реальні події (Буча, Ірпінь, Маріуполь, Оленівка), поширення інформації про безчинства окупантів, формування ставлення населення до ворожої агітації, здійснення морально-психологічної допомоги, донесення правдивої інформації про діяльність ЗСУ, навчання критичного ставлення до інформації тощо.

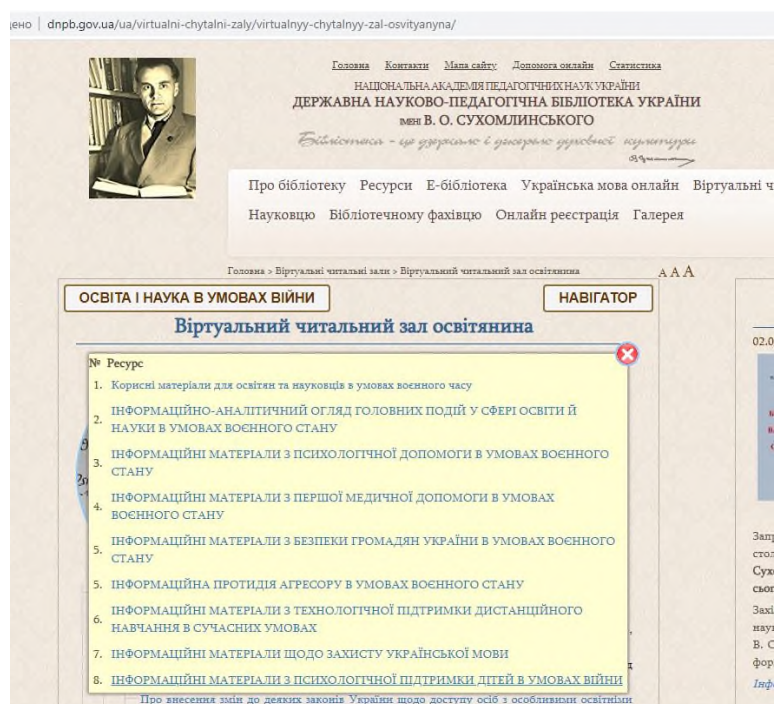
Для ефективної взаємодії із молоддю педагоги самі мають володіти відповідним рівнем інформаційної компетентності. І якщо в мирний час питання інформаційної безпеки дітей вважалось одним із пріоритетних, то в умовах воєнної агресії воно стало провідним у інформаційній діяльності вчителя. Сьогодні низка державних інституцій та організацій нашої держави надають підтримку та допомогу як педагогам, так і іншим громадянам для підвищення їх рівня інформаційної компетентності для протидії російській агресії.

Свій вклад у протидію комунікаційно-контентній агресії РФ проти України вносить і Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (далі ДНПБ). Співробітниками бібліотеки проведено семінари та круглі столи, на яких розглянуто питання, пов'язані з інформаційною протидією агресору, діяльністю бібліотек в умовах війни тощо [18]. Фахівцями ДНПБ проаналізовано потреби освітян у підвищенні рівня інформаційної компетентності у забезпеченні ефективності протидії інформаційній агресії. За результатами аналізу створено комплекс інформаційно-аналітичних ресурсів під спільною назвою «Освіта і наука в умовах війни» (Рис.1.) та розміщено їх у вільному доступі на бібліотечному порталі <http://dnpb.gov.ua/>.

До цього комплексу увійшли:

1. Корисні матеріали для освітян і науковців в умовах воєнного часу, що містять посилання на найбільш важливі сьогодні законодавчі та нормативно-правові документи, інформаційно-аналітичні ресурси тощо.
2. Інформаційно-аналітичний огляд головних подій у сфері освіти й науки в умовах воєнного стану.
3. Інформаційні матеріали з психологічної допомоги в умовах воєнного стану.
4. Інформаційні матеріали з першої медичної допомоги в умовах воєнного стану.
5. Інформаційні матеріали з безпеки громадян України в умовах воєнного стану.
6. Інформаційна протидія агресору в умовах воєнного стану.
7. Інформаційні матеріали з технологічної підтримки дистанційного навчання в сучасних умовах.

8. Інформаційні матеріали щодо захисту української мови.
9. Психологічна підтримка дітей в умовах війни.

Рис.1. Освіта і наука в умовах війни. Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Запропоновані матеріали відображають різні питання інформаційної компетентності педагога, що належать до таких її аспектів, як інформаційна безпека, фізична безпека, психологічна безпека дитини та ін.

У запропонованому комплексі матеріалів серед багатьох, не менш важливих, вміщено інформацію з таких питань:

- як поводитися у мережі, щоб допомогти ЗСУ;
- як забанити російського пропагандиста;
- що робити, щоб війна не залишалася темою № 1 у світі;
- де брати інформацію;
- як розрізнити фейки;
- які канали для отримання інформації є достовірними тощо.

Подані матеріали в жодному разі не вичерпують інформацію, необхідну педагогам для підтримки морально-психологічного стану молоді, ефективної протидії ворожій інформаційній агресії, підвищення здатності протидії ворожій агресії тощо.

Погоджуючись з Б. Калініченко, зазначимо, що сьогодні для українського суспільства важливо виявити точки прояву нових цінностей, які можуть змінити колишню стратегію розвитку соціуму. Необхідно вдосконалити інформаційне законодавство, привести його у відповідність із правилами, визначеними міжнародно-правовими актами; розробити концепцію інформаційного законодавства, яка регулюватиме послідовність підготовки відповідних нормативно-правових актів, їх склад та змістові вимоги до цих документів, підготувати пропозиції щодо внесення змін до цивільного, адміністративного й кримінального законодавства, пов'язаних з урахуванням особливостей розвитку інформаційного суспільства [19]. Потрібно усвідомити роль освіти і просвіти в

інформаційному протистоянні з російським агресором і формуванні проукраїнського світогляду нації.

Висновки дослідження. Гібридну війну, як поєднання фізичної і інформаційної складових, винайдено людством досить давно. Розвиток її інформаційної складової пов'язаний із розвитком технічного прогресу у сфері комунікацій: друкарський верстат, радіомовлення, телебачення, Інтернет – все це винаходи, що сприяли можливості здійснення масового впливу на свідомість людей за допомогою пропаганди, різних маніпуляцій із інформацією тощо. Так, для сучасної російської пропаганди в засобах масової інформації властиві такі ознаки: зумисне свідоме поширення викривленої інформації з деструктивними намірами, спрямованими на дестабілізацію ситуації в Україні та дискредитацію її міжнародного авторитету.

Інформаційна складова гібридної війни спрямована на деструктуризацію і дестабілізацію суспільства, зниження морально-психологічного стану населення, провокування й підтримку проявів колаборації з агресором та підрив національної безпеки держави. Усе це потребує від громадян інформаційного супротиву для забезпечення захисту українських цінностей та протидії ворожій агресії. Важливе місце в лавах цього супротиву займають освітяни, які працюють із молоддю – однією із найбільш вразливих до впливу верств населення. Успіх цієї діяльності безпосередньо залежить від власної інформаційної компетентності педагога, його вміння відстоювати українські цінності, обізнаності з реальним станом речей, розуміння ступеня небезпечності інформаційних загроз та вміння протистояти їм.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Теоретичні та праксеологічні засади гібридних війн. *Гібридна війна: сутність, виклики та загрози* : зб. матеріалів круглого столу (Київ, 8 лип. 2021 р.). Київ: НА СБУ, 2021. С. 10–14. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf (дата звернення: 15.08.2022).
2. Власюк В. В., Карман Я. В. Деякі основні поняття «гібридна війна» в міжнародному праві. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 2. URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/207-deyakiosnovy-ponyattya-hibrydna-viyana-v-mizhnarodnomu-pravi-vlasiuk-v-v-karman-ya-v> (дата звернення: 15.08.2022).
3. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304с.
4. Почепцов Г. Гібридна війна: інформаційна складова. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Pochepcov_Gibr_vijna_inf_skladova.htm (дата звернення: 15.08.2022).
5. Компанцева Л. Ф. Інформаційні vs організаційні війни. *Імперативи розвитку цивілізації*. 2015. № 2. С.18–20.
6. Радковець Ю. Уроки дворічної «гібридної війни» Росії проти України. *БІНТЕЛ. Журнал геополітичної аналітики*. 2016. № 2. 128 с.
7. Левченко О. В. Еволюція гібридної війни Російської Федерації проти України. *Наука і оборона*. 2017. № 2. С. 11–16.
8. Леонов Б. Д., Рижов І. М. Композитна стратегія протидії мережевим та гібридним викликам сучасного тероризму. *Правова інформатика*. 2015. № 1. С. 68–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2015_1_11 (дата звернення: 15.08.2022).
9. Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України : монографія / кол. авт.; за заг. ред. А. М.Сиротенка. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.

URL: https://nuou.org.ua/assets/monography/mono_gibr_viin.pdf (дата звернення: 15.08.2022).

10. Мустафін О. Народження пропаганди. Інформаційна війна п'ятсотрічної давнини. *Історична правда*. 2019. 3 червня. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/06/3/155758/> (дата звернення: 15.08.2022).

11. Попович К. В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри. *Наук. вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*. 2016. Вип. 2 (35). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Popovych_Kateryna/Hibrydna_viina_iak_suchasnyi_sposib_vedenia_viiny_istorychnyi_ta_suchasnyi_vymiry.pdf?PHPSESSID=1t8sbgt13d5e7o7cgggqliqvr4 (дата звернення: 15.08.2022).

12. Буричка Р. «Споживання інформації» у сучасному українському місті під час війни: інформаційний «розрив» між Сходом та Заходом. *Соціологічні студії*. 2016. № 2. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/socst_2016_2_3. (дата звернення: 15.08.2022).

13. Курило В. С., Савченко С. В. Інформаційна агресія в контексті гібридної війни на сході України. *Education and pedagogical sciences*. 2017. № 2. С. 5–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2017_2_2 (дата звернення: 15.08.2022).

14. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 403.

15. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. *Демократичне врядування. Науковий вісник*. 2015. Вип. 15. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26730/malyk.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).

16. ООН. Статут, Міжнародний документ від 26.06.1945. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 15.08.2022).

17. Грінченко Г. «Вітер із Холодного Яру»: як працює кібернетичний опір російській агресії. *Радіо Свобода*, 27 квітня 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kiberataka-kiberzakhyst-kiberspilnota/31820332.html> (дата звернення: 15.08.2022).

18. Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в умовах воєнного стану / Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Тарнавська С. В., Лобановська І. Г. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. № 4 (1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4128>.

19. Калініченко Б. М. Роль засобів масової інформації у політичній стратегії інформаційного суспільства. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2019. Вип. 25. С. 53–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2019_25_12 (дата звернення: 15.08.2022).

References

1. Bebyk, V.M. (2021, July 8). Teoretychni ta prakseolohichni zasady hibrydnykh viin. *Hibrydna viina: sutnist, vyklyky ta zahrozy: zbirnyk materialiv kruhloho stolu* (Kyiv, pp. 10–14). https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_28744724.pdf. [in Ukrainian].
2. Vlasiuk, V. V. & Karman, Ya. V. 2015. Deiaki osnovni poniattia «hibrydna viina» v mizhnarodnomu pravi. *Pravo i hromadianske suspilstvo*, 2 [in Ukrainian].
3. Mahda, Ye. V. (2015). *Hibrydna viina: vyzhyty i peremohty*. Kharkiv: Vivat. [in Ukrainian].
4. Pocheptsov, H. (2015). Hibrydna viina: informatsiina skladova. http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Pocheptsov_Gibr_vijna_inf_skladova.htm [in Ukrainian].
5. Kompantseva, L.F. (2015). Informatsiini vs orhanizatsiini viiny. *Imperatyvy rozvytku tsyvilizatsii*, 2, 18–20. [in Ukrainian].

6. Radkovets, Yu. (2016). Uroky dvorichnoi «hibrydnoi viiny» Rosii proty Ukrainy. *BINTEL. Zhurnal heopolitychnoi analityky*, 2, 128 p. [in Ukrainian].
7. Levchenko, O.V. (2017). Evoliutsiia hibrydnoi viiny Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy. *Nauka i oborona*, 2, 11–16. [in Ukrainian].
8. Leonov, B. D. & Ryzhkov, I. M. (2015). Kompozytna stratehiia protydii merezhevym ta hibrydnym vyklykam suchasnoho teroryzmu. *Imperatyvy rozvytku tsyvilizatsii*, 2, 68–73. [in Ukrainian].
9. Syrotenko, A. M. (ed.). (2020). *Voienni aspekty protydii «hibrydnii» ahresii: dosvid Ukrainy: monohrafiia*. Kyiv: NUOU imeni Ivana Cherniakhovskoho. https://nuou.org.ua/assets/monography/mono_gibr_viin.pdf [in Ukrainian].
10. Mustafin, O. (2019, June 3). Narodzhennia propahandy. Informatysiina viina piatsotrichnoi davnyny. *Istorychna pravda*. <https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/06/3/155758/> [in Ukrainian].
11. Popovych, K. V. (2016). Hibrydna viina yak suchasnyi sposib vedennia viiny: istorychnyi ta suchasnyi vymiry. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, seriia «Istoriia»*, 2 (35). https://shron1.chtyvo.org.ua/Popovych_Kateryna/Hibrydna_viina_iak_suchasnyi_sposib_vedennia_viiny_istorychnyi_ta_suchasnyi_vymiry.pdf?PHPSESSID=1t8sbgt13d5e7o7cgggsliv4 [in Ukrainian].
12. Burychka, R. (2016). «Spozhyvannia informatsii» u suchasnomu ukrainskomu misti pid chas viiny: informatsiinyi «rozryv» mizh Skhodom ta Zakhodom. *Sotsiologichni studii*, 2, 6–9. http://nbuv.gov.ua/UJRN/socst_2016_2_3 [in Ukrainian].
13. Kurylo, V. S. & Savchenko, S. V. (2017). Informatysiina ahresiia v konteksti hibrydnoi viiny na skhodi Ukrainy. *Education and pedagogical sciences*, 2, 5–13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2017_2_2 [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, November 5). Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy No 2163-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 45, 403. [in Ukrainian].
15. Malyk, Ya. (2015). Informatysiina viina i Ukraina. *Demokratychnе vriaduvannia. Naukovyi visnyk*, 15. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26730/malyk.pdf> [in Ukrainian].
16. OON (1995, June 26). Statut, Mizhnarodnyi dokument vid 26.06.1945. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf [in Ukrainian].
17. Hrinchenko, H. (2022, April 27). «Viter iz Kholodnoho Yaru»: yak pratsiuie kibernetychnyi opir rosiiskii ahresii. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/kiberataka-kiberzakhyst-kiberspilnota/31820332.html>. [in Ukrainian].
18. Berezivska, L. D., Zakatnov, D. O., Tarnavska, S. V., & Lobanovska, I. H. (2022). Diialnist Derzhavnoi naukovopedahohichnoi biblioteky Ukrainy imeni V.O. Sukhomlynskoho v umovakh voiennoho stanu. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4128>.
19. Kalinichenko, B. M. (2019). Rol zasobiv masovoi informatsii u politychnii stratehii informatysiinoho suspilstva. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialnopolitychnykh dystsyplin*, 25, 53–57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2019_25_12. [in Ukrainian].

Andrii Guraliuk,

candidate of pedagogical sciences (Ph.D.), senior researcher,
Head of ICT and Scientometrics Sector of the Department of
Scientific Information and Analytical Support of Education,

V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

e-mail: ag.guraliuk@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7497-5746

**FEATURES OF THE CONTENT OF THE TEACHER'S INFORMATION
COMPETENCE IN THE CONDITIONS OF COMBATING HYBRID AGGRESSION**

The full-scale invasion of the Russian Federation into our country was preceded by an unprincipled and lying information company, the purpose of which was to discredit the public institutions of Ukraine, to provoke various internal conflicts, to destroy the creation of an atmosphere of spirituality, a negative attitude towards culture and historical heritage, etc. In a slightly modified form, the information and propaganda influence continues today.

The proposed article is devoted to the issue of countering the informational component of Russian aggression. The article defines the concept of hybrid war, highlights its informational component. The impact of information and propaganda on a person is considered. It is claimed that in order to successfully counter the aggressor on the information front on a national scale, it is necessary to unite the efforts of conscious sections of the population. We are talking about people who work directly with information flows and youth. These are teachers, psychologists, journalists, bloggers, priests, librarians, public figures, cultural figures, etc. As an example of such an information countermeasure, the implementation of support for the most important aspects of the teacher's information competence for countering the informational component of hybrid aggression is given.

The article notes that the informational component of the hybrid war is aimed at destructuring and destabilizing society, lowering the moral and psychological state of the population, provoking and supporting manifestations of collaboration with the aggressor, and undermining the national security of the state. All this requires informational resistance from citizens to ensure the protection of Ukrainian values and countering enemy aggression. An important place in the ranks of this resistance is occupied by educators who work with youth - one of the most vulnerable sections of the population. The success of this activity directly depends on the teacher's own information competence, his ability to defend Ukrainian values, awareness of the real state of affairs, understanding of the degree of danger of information threats and the ability to resist them.

Keywords: *Hybrid War, Hybrid Aggression, Informational Countermeasures To Aggression, Information Competence, Civic Consciousness.*